

การใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล

นายสมบุรณ์ พุทธจักร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุมม์อัลควะเราะฮ์

ภาควิชานิติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2529

ISBN 974-566-669-6

013415

17716548

๕

APPLICATION OF MUSLIM LAW IN PATTANI NARATHIWAT YALA AND SATUN

Mr.Somboon Puttajuk

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Laws

Department of Law

Graduate School

Chulalongkorn University

1986

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล
 โดย นายสมบุรณ์ พุทธจักร
 แผนกวิชา นิติศาสตร์
 อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารง สุทธาคำสัน
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เกร็งงาม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
 ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

Handwritten signature

.....
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิศาลบุตร)

รักษาการในตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนรักษาการในตำแหน่ง คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

Handwritten signature

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ)

Handwritten signature

.....กรรมการ

(นายเตน โต๊ะมีนา)

Handwritten signature

.....กรรมการ

(นายบุคอร อินรามัญ)

Handwritten signature

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อูวรรณโณ)

Handwritten signature

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารง สุทธาคำสัน)

Handwritten signature

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ เกร็งงาม)

ครั้งต่อมาประเทศตะวันตกได้เข้ามาปกครองประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ ในฐานะอาณานิคม ทำให้เจ้าอาณานิคม บางแห่งพยายามที่จะทำลายล้างขนบธรรมเนียมของชาวพื้นเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งได้รับการต่อต้านจากประชาชนชาวมุสลิม ประชาชนชาวมุสลิมได้ยืนหยัดสิทธิที่จะดำเนินชีวิตภายใต้หลักศาสนาอิสลาม ประกอบกับเจ้าอาณานิคมต้องการที่จะให้เกิดความสงบสุข เพื่อจะแสวงหาผลประโยชน์ในอาณานิคม จึงได้ยอมรับกฎหมายอิสลามให้บังคับใช้ในชุมชนมุสลิม ผลจากการตกเป็นอาณานิคมของชาติตะวันตก ทำให้การใช้กฎหมายอิสลามจำกัดขอบเขตลง เฉพาะในบางเนื้อหาบางเรื่อง ตามที่รัฐบาลอาณานิคมต้องการ ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางครอบครัว มรดก และการบริจาคนาน ในขณะที่ใช้กฎหมายอิสลามถูกจำกัดขอบเขตนั้น รัฐบาลอาณานิคมก็ได้พัฒนาระบบกฎหมายของตนเองขึ้นมาบังคับใช้จนกฎหมายเหล่านั้นได้กลายมาเป็นระบบกฎหมายของอาณานิคมไป

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐบาลอาณานิคมจะยังคงให้มีการใช้กฎหมายอิสลามก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีการก่อตั้งสถาบันทางศาสนาขึ้นมา เพื่อดำเนินการบริหารกฎหมายอิสลามแต่ประการใด เป็นเพียงให้ศาลแพ่งเป็นผู้ใช้กฎหมายอิสลามเท่านั้น ทำให้การใช้กฎหมายอิสลามไม่มีการคล่องตัว และไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาหลักกฎหมายขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานได้ และผู้พิพากษาของศาลแพ่งนั้นก็ไม่ได้เป็นมุสลิม และไม่มีความรู้ทางกฎหมายอิสลาม การพิจารณาคดีในกรณีที่ใช้กฎหมายอิสลามตามที่รัฐบาลอาณานิคมประมวลขึ้นนั้น ไม่ได้กล่าวไว้ ศาลแพ่งก็มักจะนำเอากฎหมายทั่ว ๆ ไปมาปรับแก้คดี

ต่อมาเมื่อประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ได้รับเอกราช ความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันทางสังคม เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของประเทศเอาไว้ รัฐบาลของแต่ละประเทศก็ได้ยอมรับการใช้กฎหมายอิสลามสืบต่อจากรัฐบาลอาณานิคม นอกเหนือจากนั้น รัฐบาลก็ได้พัฒนากระบวนการเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามขึ้นมา เนื่องจากสภาพและสถานการณ์ทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จนในที่สุดกฎหมายอิสลามก็ได้กลายมาเป็นกฎหมายสถานการณ์บุคคล โดยการรวบรวมกฎหมายอิสลามในเรื่องที่เกี่ยวกับการแต่งงาน การหย่า ความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยา การปกครอง การรับมรดกขึ้นมาเป็นประมวลกฎหมายหรือเป็นพระราชบัญญัติ นอกจากนั้น

รัฐบาลก็ได้ก่อตั้งสถาบันทางศาสนาอิสลามขึ้นมา เพื่อการบริหารกฎหมายอิสลามเป็นการ เฉพาะ โดยการก่อตั้งศาลศาสนา สำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า คณะกรรมการใกล้เคียง ข้อพิพาทตลอดจนที่ปรึกษากฎหมายอิสลามขึ้น ทำให้การใช้กฎหมายอิสลามเป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งมีประชากรส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะทางจังหวัด ชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งประชาชนส่วนนี้มีเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากสังคมส่วนใหญ่ของประเทศ และศาสนาอิสลามก็มีความสัมพันธ์กับ ประเทศไทยในฐานะที่ศาสนาอิสลาม ก็เป็นศาสนาหนึ่งที่ประชาชนชาวมุสลิมได้ยึดถืออย่าง เกร็งครัด ภายใต้อาณัติระเบียบซึ่งกำหนดโดยระบอบการเมืองของไทย แม้ประเทศไทยจะเป็นสังคมที่มีแนวความคิด ทางด้านการเมือง มีลักษณะการรวมอำนาจก็ตาม รัฐบาลไทยก็ได้เล็งเห็นความจำเป็นในการที่จะ พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมุสลิม โดยจะเห็นได้จากโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่มุ่งจะ พัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การ เมืองและสังคม นอกจากนี้ รัฐบาลก็ได้ ให้ความสำคัญแก่ประชาชนชาวไทยมุสลิม ในอันที่จะดำเนินชีวิตภายใต้หลักศาสนาอิสลาม โดย เห็นได้จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาลนุญตัมกั ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 และพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489

เมื่อพิจารณาถึงการใช้กฎหมายอิสลามตามพระราชบัญญัติดังกล่าว จะเห็นว่ายังขาด รายละเอียดต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการบริหารกฎหมายอิสลามอยู่เป็นอันมาก เมื่อเปรียบเทียบกับ การ ใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ ศรีลังกา สิงคโปร์ กล่าวคือพระราชบัญญัติฉบับนี้เพียงแต่ กำหนดให้นำเอากฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวมรดกมาบังคับใช้แทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมาย แห่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดกเท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักกฎหมาย อิสลามที่จะนำมาบังคับใช้และวิธีพิจารณาตามกฎหมายอิสลาม ตลอดจนองค์กรอื่น ๆ ที่จำเป็น สำหรับการบริหารกฎหมายอิสลาม การใช้กฎหมายจึงจำกัดอยู่เฉพาะแต่ในศาลเท่านั้น ทำให้ การใช้กฎหมายอิสลามขาดประสิทธิภาพ เป็นอุปสรรคต่อการที่จะส่งเสริมการดำเนินชีวิตภายใต้ หลักศาสนาอิสลามของประชาชนชาวไทยมุสลิม

ตั้งนี้สุดมุ่งหมายในการทำวิทยานิพนธ์ก็คือศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคต่อการใช้กฎหมายอิสลาม ตลอดจนผลที่เกิดจากการใช้กฎหมายอิสลามในปัจจุบัน โดยการเทียบเคียงกับการใช้กฎหมายอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และศรีลังกา เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ โดยมีข้อเสนอนแนวทางแก้ไขดังนี้

1. ควรแก้ไขขอบเขตการใช้กฎหมายอิสลาม โดยการกำหนดให้ผู้ที่ทำการล้มรสภายใต้อิสลามในเขต 4 จังหวัดภาคใต้ ต้องบังคับตามกฎหมายอิสลาม

2. ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐพิจารณาใช้กฎหมายอิสลามเองได้แต่ในการนี้จำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขในเรื่องเหล่านี้คือ

2.1 การจดทะเบียนล้มรส ทะเบียนหย่าของมุสลิม โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ทางศาสนาอิสลามกระทำหน้าที่จดทะเบียนล้มรส ทะเบียนหย่าในฐานะเจ้าหน้าที่ของทางราชการ

2.2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวมรดก โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของมุสลิม ถ้าหากผู้กรณียอมรับผลของการไกล่เกลี่ยก็อาจนำผลนั้นไปยืนยันสิทธิกับทางราชการได้

3. ควรแก้ไขกฎหมายเพื่อให้คู่ความสามารถถูกรรณคดีตัดสินของดะโต๊ะยุติธรรมได้

4. ควรแก้ไขคุณสมบัติ การคัดเลือกและการแต่งตั้งดะโต๊ะยุติธรรมเพื่อให้เกิดความเหมาะสม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Title of Thesis Application of Muslim law in Pattani
 Narathiwat, Yala and Satun

Student Mr.Somboon Puttajuk

Adviser Assistant Professor Arong Suthasasna
 Associate Professor Wissanu Kreangam

Department Law

Academic Year 1985

ABSTRACT

Islamic law or commonly known as shariah is a religious legal system which governs the Islamic communities. It determines the interpersonal relationship of Moslems, particularly the contents related to the domestic relationship. Islamic law is thus inseparable from the Moslem community as it derives its existence from the Qur'an, the Hadith, the Ijma and the Qiyas which all Moslems must hold as their guidance for the everyday living.

Generally speaking, the Islamic law made its presence in the South Asia, and South-East Asia with the advent of the Islamic religion. The countries in the regions had known the Islamic legal system long before they did the Western legal systems. Due to the earlier form of government in the regions being principate, the Moslem rulers of these states introduced the rule of Islamic law to their subjects by

establishing the Islamic religious institution with a view to bringing the Islamic law administration into line with the religious principles whilst the central government in recognition of the enactment of Islamic law, did not interfere with the administration of Islamic law in each of its principates. Hence, Islamic law came to be principate law governing the Moslem population of each of the principates.

Afterward, the Westerners began colonizing and ruling these regions and some colonial rulers even went so far as to eliminate the local Islamic traditions. The Moslem anticolonialism followed and the Moslem people stood to assert their rights to lead their lives under the Islamic banners. Coupled with the fact that the colonial rulers wished to sue for peace in a bid to be more able to exploit their colonies, they recognized the Islamic law as the rule with which to govern the Moslem communities. Consequent on the Westerners colonization, the application of Islamic law was limited to certain areas of the law that served the purpose of the colonizing government. These areas of the law mostly concern the domestic relations, estate, and charity. While the Islamic law's application was subject to such restraint, the colonial government developed and enforced its own brand of legal system which has come to be established as the legal system governing the colony.

Even though the colonial government allowed the existence of Islamic law, it was not prepared to allow institutionalization of the Islamic religion to administer the Islamic law. Only through the civil court was the Islamic law allowed to be administered, resulting in little room and chance for Islamic law to develop itself into any

standard legal system and the civil court judges were not Moslem and knew little about Islamic law. In the process of law where the Islamic law as codified by the colonial government remained silent, the civil court more often than not brought the general law to bear on administering justice to the particular case.

When the countries in these regions received independent, to meet the social needs of coexistence and unity of nationhood, the government of each newly independent nation was willing to inherit Islamic law from the colonial government. In addition, the government developed a process whereby Islamic law was to apply. The changed social condition and situation brought about the personal status law which Islamic law came to be through the consolidation of the Islamic laws on marriage, divorce, proprietary relations between husbands and wives, administration, inheritance into codes or Acts. Furthermore, the government established Islamic institution specifically for the administration of Islamic law in the form of religious court, marriage registries, divorce registries, conciliatory tribunal and Islamic legal counsel, making possible a more systematic and efficient application of Islamic law.

When it comes to Thailand with its Islamic population being heavily concentrated in the Southern border provinces, this population has traditions of its own more or less differing from the majority of the national society. Islamic religion relates to Thailand as one of the national religions to which the Moslem people profess under the regulations determined by the political ideology of Thailand. Even though Thai society has the characteristic of a

9

confederation and the political ideology of a shared power, the Thai government is receptive to the need for improvement of life and well-being of its Moslem population as a variety of government projects aimed at developing Southern border provinces economically, politically and socially can testify to that. In addition, the government accords its Moslem population the rights to live under the Islamic religious principles as evidenced by the provisions of the constitution, the Royal Decree on Protection of Islamic Faith B.E. 2488 and the Application of Islamic Law in the Pattani, Narathiwat, Yala and Satoon provinces B.E. 2489.

When the application of Islamic law under the said Act is considered, it becomes apparent that there is miserable shortage of details necessary for the administration of Islamic law compared to the application of Islamic law in the Philippines, Sri Lanka, Singapore i.e. this Act provides that Islamic law on the Family, Inheritance be applied in lieu of the provisions of the Civil and Commercial Code as regards the Family and Inheritance without specifying the details concerning the principles of Islamic law to be applied and the decisions to be made according to Islamic law on all organizations to be administered by the Islamic law. The use of this law should be limited to the Islamic religion, to be used for the sake of moslems lacking efficiency to promote the ways of living of Thai Moslems who profess Islam.

Therefore, the emphasis of this thesis is to study the problems and causes of introducing to use the Islamic law, as well as the results

of using the Islamic law at present, by comparing with the use of Islamic law in the Philippines and Sri Lanka, to give guidelines in solving various problems and causes by presenting the following methods of problem solving:

1. The region to use Islamic law should be limited on those who wed under the principles of Islamic law within the boundary of four provinces in the South, by imposing the Islamic law.

2. Legal problems should be solved by making government official consider to use the Islamic law by themselves and in this case it is necessary to solve this matter, as follows:

2.1 Marriages of Moslems should be registered and divorce cases should also be registered, by assigning Islamic religious official to take the duties of marriage and divorce registrations in the capacity of government officials.

2.2 Similarly for the consideration of family succession committees, should be appointed, to function similarly for deciding on the properties of Moslems. If parties to the dispute accept similar results, those results should be admissible as proof of right to the government authority.

3. Laws should be modified so as to enable parties concerned to be eligible for appealing the decision of Datuk Justice.

4. Qualifications requirements, selection and appointment criteria for Datuk Justices should be modified so that suitability may be achieved.

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ สำห้เพียงความพยายามของตัวเองแล้ว เชื่อว่า คงจะไม่สำเร็จลงได้ แต่ที่สำเร็จลงได้ก็ด้วยความช่วยเหลือชี้แนะแนวทางจากผู้รอบรู้และมี ประส่บการณั้ ฉะนั้น ผู้เขียนวิทยานิพนธ์จึงใคร่ขอถือโอกาสนี้ น้อมรำลึกถึงพระคุณและประกาศให้ ประส่บการณั้แก่ชนทั้งหลายถึงพระคุณนั้น

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยค้ำสตราจารย์ ดร.อารง ลู่ทราค้ำสนั้ รองค้ำสตราจารย์ ดร.วิษณุ เครื่องงาม ที่ได้สละเวลารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและได้เสนอแนะแนวทางในการ ทำวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างดียิ่งตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณท่านรองค้ำสตราจารย์ ดร.อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ ประธานกรรมการ ตรวจจับวิทยานิพนธ์ ท่านเต้น โต๊ะมีนา สม่่าชิกส่บภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี ท่านอาจารย์ บุคอรี ปินรามัญและท่านรองค้ำสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อูวรรณโณ ที่ท่านได้กรุณาสละเวลา เป็นกรรมการตรวจจับวิทยานิพนธ์ ตลอดจนได้ให้ค้ำแนะน้่าปรับปรุงข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์จน สำเร็จเรียบร้อยลงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ คุณวิศิษฐ์ หุตะจิตต์ ผู้อำนวยการกองกฎหมายและที่ดิน คุณไพโรจน์ ณ หนองคาย หัวหน้าฝ่ายจัดหาที่ดิน คุณสมิท พัทพ์ทักย์ หัวหน้าฝ่ายบริหารงานทั่วไป กรมชลประทาน ที่ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาในระดับปริญญาโทของผู้เขียนด้วยดี มาตลอด

นอกจากผู้ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของ มหาวิทยาลัยทุกท่านที่ไม่สามารถจะเอ่ยนาม ณ ที่นี้ได้มีส่วนช่วยเหลือในการศึกษาและเขียน วิทยานิพนธ์ และท้ายที่สุดนี้ ประโยชน์อันพึงจะเกิดจากวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนใคร่ขอยกเป็น "กตัญญู กตเวทิตา" แต่คุณพ่อและคุณแม่ ผู้ที่แบกความทุกข์ทั้งมวลไว้เพื่อความสำเร็จของลูก ๆ ทุกคน

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	๖
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๗
กิตติกรรมประกาศ	๘
บทที่	
1 บทนำ	
ความสำคัญของเรื่อง	1
วัตถุประสงค์ในการทำวิทยานิพนธ์	3
สมมุติฐานในการทำวิทยานิพนธ์	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์	4
ขอบเขตของการศึกษา	4
2 ลำเหตุมูลฐานในการใช้กฎหมายอิสลาม	
เหตุผลและหลักการของคำสอนอิสลาม	8
ก. แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับคำสอนอิสลาม	8
ข. กฎหมายอิสลามเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนทางคำสอนอิสลามที่ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเอาไว้อย่างแน่นอนชัดเจน	11
เหตุผลทางด้านสิทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนา	12
เหตุผลทางนิติปรัชญา	14
ก. เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคมมุสลิม	14
ข. เพื่อเป็นการใช้กฎหมายตามเจตนารมณ์ของประชาชน	17
ค. เพื่อเป็นการคุ้มครองสถาบันครอบครัวมุสลิม	18
ง. เพื่อเป็นการป้องกันชนกลุ่มน้อยโดยทางกฎหมาย	20
จ. เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย	22

บทที่

หน้า

เหตุผลการปกครองและสังคมวิทยาคำสั่งนา	22
ก. เพื่อการเป็นเอกภาพของสังคม	22
ข. เพื่อก่อให้เกิดบูรณาการ	23
ค. เพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านการเมือง การปกครอง	24
3 สถานภาพของกฎหมายอิสลาม	
ข้อความทั่วไป	26
สถานภาพของกฎหมายอิสลามในยุคของคำสั่งนา	27
สถานภาพของกฎหมายอิสลามในยุคผู้สืบทอด	29
การร่างประมวลกฎหมายอิสลาม	32
ก. การร่างประมวลกฎหมายแพ่งอิสลามของตุรกี	32
ข. การร่างประมวลกฎหมายแพ่งอิสลามของอียิปต์	32
สถานภาพของกฎหมายอิสลามใน เอเชียใต้และ เอเชียตะวันออก	
เซียใต้	33
ก. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในศรีลังกา	35
1. ลักษณะทั่วไปทางสังคมศรีลังกา	35
2. สถานภาพของกฎหมายอิสลามก่อนการเข้ามาของลัทธิ	
ล่าอาณานิคม	36
3. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในระหว่างที่เป็นอาณานิคม...	36
4. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในระหว่างเป็น	
อาณานิคมอังกฤษ	37
5. กฎหมายสถานภาพบุคคลมุสลิม	40
ก) ประมวลกฎหมายโมฮัมเมดาน	40
ข) กฎฎีกาว่าด้วยการจดทะเบียนสมรสของมุสลิม ฉบับที่ 8	41
ค) กฎฎีกาว่าด้วยการจดทะเบียนหย่าของมุสลิม	
ฉบับที่ 8	42
ง) กฎฎีกาว่าด้วยการสมรส การหย่าของมุสลิม ฉบับที่ 13	43

บทที่

ย.	สถานการณ์ของกฎหมายในอินเดีย	43
	1. ลักษณะทางสังคมของอินเดีย	43
	2. สถานภาพของกฎหมายอิสลามก่อนการเข้ามาของลัทธิ ล่าอาณานิคม	44
	3. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในระหว่างเป็น อาณานิคมอังกฤษ	44
ค.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในมาเลเซีย	46
	1. ลักษณะทั่วไปทางสังคม	46
	2. สถานภาพของกฎหมายอิสลามก่อนตกเป็นอาณานิคม	47
	3. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในระหว่างเป็นอาณานิคม อังกฤษ	47
	4. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในปัจจุบัน	48
ง.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในสิงคโปร์	50
	1. ลักษณะทางสังคม	50
	2. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในระหว่างเป็นอาณานิคม	50
จ.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในอินโดนีเซีย	51
	1. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในระหว่างที่เป็น อาณานิคม	51
	2. สถานภาพของกฎหมายอิสลามภายหลังจากที่ได้รับเอกราช	52
	3. วิวัฒนาการศาลศาสนาอิสลาม	53
ฉ.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในฟิลิปปินส์	56
	1. ลักษณะทั่วไปทางสังคม	56
	2. สถานภาพของกฎหมายอิสลามก่อนยุคล่าอาณานิคม	57
	3. สถานภาพของกฎหมายอิสลามในระหว่างที่เป็นอาณานิคม	58

บทที่

4.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในปัจจุบัน	59
5.	การประมวลกฎหมายอิสลามของฟิลิปปินส์	60
ย.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในประเทศไทย	63
1.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในยุคสุโขทัย	
2.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในยุคปฏิรูปการปกครอง ในรัชกาลที่ 5	64
ก)	การใช้กฎหมายอิสลามในระยะแรก	64
ข)	การใช้กฎหมายอิสลามในระยะที่ 2	65
1)	กฎข้อบังคับสำหรับปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง รศ. 120	66
2)	สำตราของกระทรวงยุติธรรมที่ 30 /4353	67
3)	การกำหนดอายุความมรดก	71
4)	อำนาจและวิธีที่ตะต๊ะยุติธรรมพิจารณาคดี ครอบครัวมรดก	71
5)	ตะต๊ะยุติธรรม	72
6)	การร่างหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและ มรดก	74
3.	สถานการณ์ของกฎหมายอิสลามในปัจจุบัน	75
ก)	การประกาศใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และบรรพ 6	75
ข)	พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติให้ใช้ บทบัญญัติ บรรพ 5	77
ค)	พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามฯ	78
ง)	การสัมมนาการใช้กฎหมายอิสลาม	79

บทที่

4	ลักษณะการใช้กฎหมายอิสลาม	
	ส่วนทั่วไป	80
	ส่วนที่เป็นวิธีลงบัญญัติ	96
	ก. ขอบเขตการใช้กฎหมายอิสลาม	96
	1. อำนาจศาล	97
	2. คู่ความ	110
	3. เขตศาล	114
	ข. ศาลคำสอนและสถาบันทางศาสนาอื่น ๆ	116
	ค. ข้อจำกัดการใช้กฎหมายอิสลามของประเทศไทย	116
	ส่วนที่เป็นสาระบัญญัติ	130
5	การพิจารณาคดี การระงับข้อพิพาทและที่ปรึกษากฎหมาย	
	ศาลคำสอน	133
	ก. ศาลคำสอนอิสลามในประเทศฟิลิปปินส์	135
	1. ศาลคำสอนอิสลามประจำภาค	136
	2. ศาลคำสอนอิสลามประจำท้องถิ่น	139
	ข. ศาลคำสอนอิสลามในสิงคโปร์	142
	ค. ศาลคำสอนอิสลามในประเทศศรีลังกา	145
	1. ศาลคำสอนอิสลาม	146
	ก) ศาลควาซี	147
	ข) คณะกรรมการควาซี	148
	2. คณะกรรมการกองทุนบริจาค	149
	ง. คำสอนอิสลามในประเทศไทย	150
	1. เขตอำนาจศาล	151
	2. ตะไต้ะยุติธรรม	156

บทที่

คณะกรรมการอิสลาม	171
ก. คณะกรรมการอิสลามของสิงคโปร์	172
ข. คณะกรรมการอิสลามของฟิลิปปินส์	175
1. คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	176
2. ที่ปรึกษากฎหมายอิสลาม	179
ค. คณะกรรมการอิสลามของประเทศไทย	181
1. คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย	181
2. คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด	181
3. คณะกรรมการอิสลามประจำสุเหร่า	182
สำนักงานจดทะเบียนเกี่ยวกับการล้มรล การหย่า	184
ก. สำนักงานจดทะเบียนเกี่ยวกับการล้มรล การหย่าของมุสลิมใน สิงคโปร์	184
ข. สำนักงานจดทะเบียนล้มรล หย่าและการเปลี่ยนแปลงคำสัญญา ของฟิลิปปินส์	189
1. สำนักงานจดทะเบียนล้มรล หย่าหรือเพิกถอนการหย่าและ การเปลี่ยนแปลงคำสัญญาอิสลามประจำภาค	189
2. สำนักงานจดทะเบียนล้มรล หย่าหรือเพิกถอนการหย่า และการเปลี่ยนแปลงคำสัญญาอิสลามประจำท้องถิ่น	189
ค. สำนักงานจดทะเบียนล้มรล ทะเบียนหย่าของไทย	191
ง. สรุปรูปโครงสร้างการจัดองค์กร และเจ้าหน้าที่ทางคำสัญญา	195
6. สรุปลงและเสนอแนะ	198
บรรณานุกรม	207
ประวัติผู้เขียน	211